

คนไร้บ้าน ตำรวจ : คนแปลกหน้าของกันและกันในกระบวนการยุติธรรม

Homeless, Police: Strangers of each other

สรชา สุเมธวานิชย์

นักวิจัยอิสระ

Sorracha Sumethavanich

Independent Researcher

E-mail : Sorracha.nn@gmail.com

Received: August 1, 2018; Revised: September 6, 2018; Accepted: September 15, 2018

บทคัดย่อ

ความเข้าใจโดยทั่วไปของบุคคลที่มีต่อกระบวนการยุติธรรมก็คือเมื่อเกิดความเสียหายหรือข้อพิพาทใดๆ ขึ้น บุคคลก็จะสามารถใช้กลไกทางกฎหมายเป็นเครื่องมือในการปกป้องสิทธิของตนเองและเจ้าหน้าที่รัฐก็จะบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นกลางและตรงไปตรงมาแต่ความเข้าใจในลักษณะเช่นนี้อาจไม่สามารถปรับใช้ในกรณีของคนไร้บ้านได้เนื่องจากคนไร้บ้านเป็นกลุ่มคนที่มีสถานะอันแตกต่างไปอย่างสำคัญและสถานะดังกล่าวก็ส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายเช่นกัน

บทความนี้ศึกษาการบังคับใช้กฎหมายของคนไร้บ้านกับตำรวจผ่านมุมมองของกันและกันว่าในขณะที่คนไร้บ้านมองว่าตนนั้นเป็นคนชายขอบของกระบวนการยุติธรรม เจ้าหน้าที่ตำรวจก็มีมุมมองต่อคนไร้บ้านที่แตกต่างไปจากบุคคลทั่วไป มุมมองจากทั้งสองด้านจะส่งผลต่อการบังคับใช้กฎหมายในโลกของความเป็นจริงแตกต่างไปจากโลกของกฎหมายอย่างไร

คำสำคัญ: คนไร้บ้าน ตำรวจ ทักษะคดี การดำเนินคดี กระบวนการยุติธรรม

Abstract

The common understanding of a person in perceiving justice system is that in event of any damage or dispute, such a person is able to use legal mechanisms as a mean in protecting one's right and state officials shall equally and straightforwardly enforce the law. However, this perception may not be applicable in the case of

homeless people due to the difference of their social status that significantly affects on performances of state officers who enforce the laws.

This article is a study of law enforcement on homeless people through interactions between homeless people and police's perspectives. Since homeless people perceive themselves as marginalized people of the justice system while police officers recognize homeless people as different from others, this study thus questions on how these two perspectives impact on law enforcement in reality diverging from the legal world.

Key words: Homeless, Police, Attitude, Litigation, Justice

1. บทนำ

“คนไร้บ้านเป็นเหตุป่วนเยาวราช ผู้สื่อข่าวรายงานว่าขณะนี้ได้มีกลุ่มผู้ไร้บ้านเดินเร่ร่อนและพากันหลับนอนอยู่ตามหน้าร้านค้า ธนาคาร रिมนถนนเยาวราชในยามค่ำคืนซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวและชิมอาหารที่ขึ้นชื่อของนักท่องเที่ยวต่างชาติซึ่งคนกลุ่มนี้ก็จะเที่ยวตระเวนขอเงินจนทำให้ชาวต่างชาติหวาดกลัวทั้ง ๆ ที่บนถนนแห่งนี้ก็เป็นแหล่งท่องเที่ยว ตกกลางคืนพวกนี้ก็จะปูผ้านอนหน้าร้าน โดยไม่สนใจว่าจะกีดขวางทางเข้าบ้านใครทำให้คนที่สัญจรไปมาพากันหวาดผว บางคนไม่กล้าเดินผ่านเกรงว่าจะถูกทำร้ายพอถึงช่วงเช้าเปิดร้านพวกนี้ก็ยังไม่ตื่นเจ้าของร้านจะไล่ก็เกรงว่าจะเป็นอันตรายซึ่งเจ้าของร้านส่วนใหญ่เรียกร้องให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องช่วยจัดการเรื่องดังกล่าวด้วยก่อนที่ภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวเยาวราชจะเสียหาย”¹

“หลังห้าทุ่มเป็นต้นไปพวกวัยรุ่นจะขับมอเตอร์ไซค์มาเป็นแก๊งค์ประมาณ 10 คัน เข้ามาก่อกวนทุกคืนมาถึงก็บีบแตรตะโกนปลุกว่า “เฮ้ย ตื่นๆๆๆ” แล้วปาอุ้งน้ำ ถูขยะเหม็นๆ ใส่ บางครั้งก็ขวดกระตังแดงหรือหนักเข้าก็จุดประทัดโยนใส่ก่อนจะพากันหนีเคยมีคนแก่คนหนึ่งแกแยกไปนอนคนเดียวในซอกมืดๆ เจอเด็กคนหนึ่งฉีรดหัวแก

---

¹ ไทยรัฐฉบับพิมพ์, “คนไร้บ้านเป็นเหตุ ป่วนเยาวราช,” ไทยรัฐ, สืบค้นเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2560, <http://www.thairath.co.th/content/1112182>.

ตกใจตื่นมาค่าปรากฏว่าไอ้พวกที่เหลื่อกรูเข้ามากระที่บเอาไม้ฟาด เลือดอาบสลไป
เลยบางที่ได้ยินเสียงมอเตอร์ไซด์เสียงบีบแตรเสียงโห่ฮามาแต่ไกลก็ต้องรีบลุกขึ้นมาดู
กลัวโดนทำร้ายกลัวตาย”²

รายงานข่าวข้างต้นแสดงให้เห็นถึงมุมมองหรือทัศนคติของคนทั่วไปในสังคมที่มองคนไร้
บ้านซึ่งแตกต่างกับสิ่งที่คนไร้บ้านกำลังเผชิญอยู่เพราะในความเป็นจริงคนไร้บ้านเองก็เป็น
ผู้เสียหายและตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมได้เช่นเดียวกับคนทั่วไปในสังคมยืนยันได้จากรายงาน
ข่าวเมื่อปี 2557, 2559 และ 2560 ที่ผ่านมา

ในปี 2557³ ผู้สื่อข่าวได้ทำการสัมภาษณ์ ลุงอ้อด ชายวัย 50 ปีเศษ ชาวบุรีรัมย์ ที่หนี
ความยากจนเข้ามาหางานทำในกรุงเทพฯ เร่ร่อนหลบหนีบนอนริมถนนอาศัยการเก็บของเก่าและเงินซื้อ
ข้าวประทังชีวิตได้เล่าถึงสิ่งที่คนไร้บ้านต้องเผชิญว่า

“เห็นคนเร่ร่อนถูกทำร้ายมาเยอะตั้งแต่สมัยอยู่หอขิด สถานีรถไฟหัวลำโพง สนามหลวง
หลังๆ อยู่ โดนกลุ่มเด็กขี้ยาเด็กขอมทานเข้าไปแย่งมุมกระที่บเหมือนล้อมวงเตะบอลไม่มี
ใครกล้าช่วย คนป่วยคนแก่ชราที่ถูกโกงเงินเป็นประจำ ส่วนมากพวกที่โดนจะเป็นพวกที่
ชอบเลี้ยงไปนอนคนเดียว ไม่มีเพื่อนถ้าอยู่รวมกลุ่มโอกาสโดนน้อย เพราะเขาจะช่วยกันมี
อยู่ครั้งหนึ่งเคยเห็นคนถูกเอาไม้ฟาดท้ายทอยตายอยู่ริมถนน ตำรวจมาดูเจ้าหน้าที่ป่อ
เด็กตีงมาเก็บศพไปแล้วก็จบเหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้นคนที่โดนมักไม่กล้าเอาเรื่องเพราะ
กลัวโดนตามล่าเรื่องแจ้งความไม่มีทางตำรวจเขาไม่สนใจพวกผมหรอกครับ”

---

² อินทรชัย พานิชกุล, “‘คนไร้บ้าน’ เหยื่อความรุนแรงที่ไร้ทางต่อสู้,” *โพสทูเดย์*, สืบค้นเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม
2557, http://www.posttoday.com/local/scoop_bbk/308697

³ เรื่องเดียวกัน.

ข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับรายงานข่าว ปี 2559^{4 5} และ 2560^{6 7 8} ที่ผ่านมา ซึ่งผู้สื่อข่าวได้รายงานถึงคดีฆาตกรรมสุดโหดที่คนไร้บ้านตกเป็นเหยื่อรวมทั้งสิ้น 8 คดี มีผู้เสียชีวิต 9 รายและเกือบทุกคดีเป็นคดีฆาตกรรม

เหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นการที่คนไร้บ้านเพียงแต่หลับนอนและใช้ชีวิตอยู่บนพื้นที่สาธารณะหรือการถูกทำร้ายร่างกายโดยเฉพาะหลังเกิดเหตุการณ์ที่กลุ่มวัยรุ่นนำมันจูดไฟเผาคนเร่ร่อน⁹ หรือแม้แต่การที่คนไร้บ้านถูกฆ่า มาตราการเบื้องต้นที่รัฐใช้ในการจัดการกับคนไร้บ้าน คือ การกวาดจับคนไร้บ้านทั้งหมดมาทำทะเบียนประวัติ¹⁰ หรือให้เจ้าหน้าที่เทศกิจคอยเดินตรวจตรา¹¹ รวมถึงประกาศห้ามคนเร่ร่อนมิให้เข้ามาอนในพื้นที่เกิดเหตุอีกเด็ดขาด¹² แต่กลับไม่มีมาตรการใดที่ออกมาเพื่อปกป้องหรือให้ความช่วยเหลือแก่คนไร้บ้าน

สำหรับคนไร้บ้านแล้วการทะเลาะวิวาทหรือการถูกทำร้ายร่างกายไม่ใช่สิ่งที่ต้องให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกๆ ในการดำรงชีวิตเท่ากับเรื่องปากท้องแต่มันกลับเป็นสิ่งที่คนไร้บ้านเกือบทุกคนต้องเผชิญอย่างยากจะหลีกเลี่ยงได้สิ่งเหล่านี้สะท้อนถึงโอกาสในการเข้าถึงกระบวนการ

---

⁴ ไทยโพสต์, “จิมมีฆ่าเรียม 4 ศพ ผล DNA โยงรายล่า,” *Thaipost*, สืบค้นเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2559, <http://www.thaipost.net>

⁵ มติชนออนไลน์, “เขย่าขวัญ! ชาวบ้านกลัว หลังพบศพที่ 5 คนเร่ร่อนถูกฆ่าตาย สะพานลอยนวนินทร์ 92,” *มติชนออนไลน์*, สืบค้นเมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2559, <http://www.matichon.co.th/news/324654>

⁶ ครอบครัวยุว 3, “สลด! ชายเร่ร่อนเมาสุรา ฆ่ากันตายกลางกรุง,” *ครอบครัวยุว*, สืบค้นเมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2560, <http://www.krobkruaalao.com/khronghaidaasapparad/38341>

⁷ เวิร์คพอยท์ ช่อง 23, “นทท.แตกตื่น! พบศพหญิงเร่ร่อน ถูกฆ่าฝังทราบชายหาดเกาะสมุย,” *เวิร์คพอยท์*, สืบค้นเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2560, <http://www.workpointtv.com/news/39489>.

⁸ หาดใหญ่โฟกัส, “พบศพชายเร่ร่อน เสียชีวิตใกล้สถานีรถไฟหาดใหญ่,” *หาดใหญ่โฟกัส*, สืบค้นเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2560, www.hatyaifocus.com/ข่าว/1203-ข่าวอาชญากรรม-พบศพชายเร่ร่อน-เสียชีวิตใกล้สถานีรถไฟหาดใหญ่/

⁹ อินทชัย พานิชกุล, “‘คนไร้บ้าน’ เหยื่อความรุนแรงที่ไร้ทางต่อสู้,” *โพสทูเดย์*, สืบค้นเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2557, http://www.posttoday.com/local/scoop_bbk/308697

¹⁰ มติชนออนไลน์, “เขย่าขวัญ! ชาวบ้านกลัว หลังพบศพที่ 5 คนเร่ร่อนถูกฆ่าตาย สะพานลอยนวนินทร์ 92,” *มติชนออนไลน์*, สืบค้นเมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2559, <http://www.matichon.co.th/news/324654>

¹¹ ไทยรัฐฉบับพิมพ์, “คนไร้บ้านเป็นเหตุ ป่วนเยาวราช,” *ไทยรัฐ*, สืบค้นเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2560, <http://www.thairath.co.th/content/1112182>

¹² อินทชัย พานิชกุล, “‘คนไร้บ้าน’ เหยื่อความรุนแรงที่ไร้ทางต่อสู้,” *โพสทูเดย์*, สืบค้นเมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2557, http://www.posttoday.com/local/scoop_bbk/308697

ยุติธรรมที่คนไร้บ้านมีข้อจำกัดและอุปสรรคในการเข้าถึงมากกว่าคนทั่วไป โดยเฉพาะในเรื่องการแจ้งความหรือการขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งถือเป็นด่านแรกของกระบวนการยุติธรรมที่คนทั่วไปเห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดาหากมีปัญหาก็สามารถโทรเรียก 191 หรือเดินขึ้นโรงพักเพื่อไปแจ้งความกับเจ้าหน้าที่ตำรวจได้แต่สำหรับคนไร้บ้านการแจ้งความหรือโทรเรียก 191 ไม่ใช่ตัวเลือกแรกที่คนไร้บ้านมีหรือจะสามารถใช้ได้

บทความชิ้นนี้พยายามทำความเข้าใจถึงทัศนคติของคนไร้บ้านและเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีต่อกันผ่านการศึกษาเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องและบทสัมภาษณ์ของคนไร้บ้านกับเจ้าหน้าที่ตำรวจจากส่วนงานต่างๆ ซึ่งแบ่งเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจสายงานอำนวยการ เจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจ และพนักงานสอบสวน เฉพาะในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยจะนำข้อมูลที่ได้มาเทียบเคียงกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของบุคคลทั่วไปในสังคม ในการเลือกที่จะดำเนินการ หรือเรียกร้องความยุติธรรมตามขั้นตอนของกฎหมายเมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นกับตัวเอง¹³ ว่ามีความแตกต่างจากปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของคนไร้บ้านหรือไม่อย่างไรเพื่อศึกษาถึงข้อจำกัดที่ทำให้คนไร้บ้านไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมหรือศึกษาถึงเหตุผลที่ทำให้คนไร้บ้านเลือกที่จะไม่นำตนเองเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมแต่เลือกที่จะเยียวยาความเสียหายนั้นด้วยตัวเอง

ในขณะเดียวกันการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งถือเป็นประตูด่านแรกของกระบวนการยุติธรรมก็จะทำให้เข้าใจถึงปัญหาและอุปสรรคที่เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องเผชิญอันจะนำไปสู่การตอบคำถามว่าทัศนคติหรือมุมมองที่คนไร้บ้านหรือแม้แต่คนทั่วไปมีต่อตำรวจนั้นเป็นความจริงหรือไม่อย่างไร

2. ชีวิตความเป็นอยู่และปัญหาของคนไร้บ้าน

เพื่อความเข้าใจร่วมกัน ก่อนจะทำการศึกษาถึงทัศนคติและมุมมองของคนไร้บ้าน เราคงต้องทำความเข้าใจถึงนิยามหรือความหมายของคนไร้บ้านก่อนซึ่งข้อมูลจาก “รายงานการวิจัยการสำรวจข้อมูลประชากรเชิงลึกของคนไร้บ้านในเขตกรุงเทพมหานครและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง”¹⁴ ได้ให้นิยามถึง “คนไร้บ้าน” ว่าหมายถึงกลุ่มคนที่ไร้ที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัยหรือมีที่กำบัง (rootlessness) และสามารถพบได้บนพื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่ที่ตอบสนองความต้องการของคนไร้ที่อยู่อาศัย อาทิ

¹³ สมชาย ปรีชาศิลป์กุล. *การบังคับใช้กฎหมาย*. (กรุงเทพฯ: วิทยุชน, 2549), 138.

¹⁴ อนุธรรม พิทักษ์ธานิน. *รายงานวิจัย “การสำรวจข้อมูลทางประชากรเชิงลึกของคนไร้บ้านในเขตกรุงเทพมหานครและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง”*, (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), 2559), 107.

ศูนย์พักพิง หรือสถานที่แจกอาหารและไม่อิงอยู่กับช่วงเวลาของการกลายเป็นคนไร้บ้าน¹⁵ รวมถึงได้กำหนดนิยามถึง “ภาวะคนไร้บ้าน” ในวัฒนธรรมไทยว่าหมายถึงสถานการณ์ช่วงใดช่วงหนึ่งของชีวิตที่ไม่สามารถอยู่อาศัยและใช้ชีวิตประจำวันในที่อยู่อาศัยที่มั่นคงอย่างเป็นประจำโดยเฉพาะช่วงเวลากลางคืนที่ไม่ใช่โรงเรียนสอนศาสนา เรือนจำ สถานกักกัน สถานตำรวจ ศาล มหาวิทยาลัย หอพัก สถานพยาบาล สถานที่พักพิง โรงแรม ซึ่งมีรูปแบบของการใช้ชีวิตช่วงนั้นในพื้นที่สาธารณะที่ไม่มีลักษณะเป็นที่อยู่อาศัยโดยเฉพาะช่วงเวลากลางคืน เช่น ริมนน วัด ศาลเจ้า สวนสาธารณะ ตลาด¹⁶ ดังนี้ คนไร้บ้านในบทความนี้จึงมิได้หมายความถึงเฉพาะคนเร่ร่อนที่ใช้ชีวิตอยู่ในที่สาธารณะเท่านั้นหากแต่หมายความรวมถึงคนไร้บ้านที่อาศัยอยู่ในศูนย์พักพิงต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นของรัฐหรือของเอกชนด้วย

ตามความเข้าใจของคนทั่วไป ทศนคติของคนไร้บ้านหรือชุดความคิดแรกที่คนไร้บ้านมีต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ คือ คนไร้บ้านมักไม่ได้รับความสนใจจากตำรวจ การไปแจ้งความเป็นการกระทำที่เสียเวลาไม่ได้ประโยชน์อะไร นอกจากนี้การไม่มีบัตรประชาชนก็อาจทำให้ตกเป็นผู้ต้องสงสัยในคดีอื่นอีกได้¹⁷ เพื่อทำความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวผู้เขียนได้สัมภาษณ์คนไร้บ้านที่อาศัยอยู่ใน “ศูนย์ฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพคนไร้บ้านเชียงใหม่” จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นโครงการที่ได้รับเงินสนับสนุนจากรัฐบาลผ่าน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ในการจัดซื้อที่ดินและปลูกสร้างอาคารสมาคมคนไร้บ้าน¹⁸ จากการสัมภาษณ์พบว่าการใช้ชีวิตบนพื้นที่สาธารณะไม่ใช่เรื่องง่ายนอกจากเรื่องปากท้องแล้วยังมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินที่คนไร้บ้านเองต้องคำนึงถึงไม่ต่างกับคนอื่นๆ ในสังคม

---

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, น.14.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, น.107.

¹⁷ สริญญา กิตติเจริญกานต์, “รู้จักกับคนไร้บ้าน,” *จิตเนต*, สืบค้นเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2558, <http://justnet.wordpress.com/2015/10/04/เยี่ยมคนไร้บ้าน/>

¹⁸ Penguin Homeless, “ได้ฤกษ์! ลงเสาเอกศูนย์ฟื้นฟูคนไร้บ้านเชียงใหม่ รมว.พม.มาเอง ตั้งเป้าสร้างอนาคตใหม่ให้คนไร้บ้าน,” Penguin Homeless, สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2560, <https://penguinhomeless.com/open-center-homelessshelter-chiangmai/>

2.1 ป่านวล

“เราต้องดูแลตัวเอง”¹⁹

คำพูดที่ผู้เขียนจะได้ยินจาก ป่านวล แทบจะตลอดเวลาที่ทำการสัมภาษณ์ ป่านวล (นามสมมติ) หญิงไร้บ้าน อายุ 51 ปี เดิมเป็นคนอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่เข้ามาอยู่ในตัวเมืองเชียงใหม่ตั้งแต่อายุได้ 40 ปี ชีวิตการเป็นคนไร้บ้านเริ่มขึ้นเมื่อแม่ของป่านวลเสียชีวิตด้วยโรคมะเร็งและป่านวลต้องการเป็นภาระของคนในครอบครัว ป่านวลได้เข้ามาอาศัยอยู่ในสุสานข้างศาลานอาศัยที่ว่างข้างสุสานสร้างเพิงเล็กๆ อยู่เริ่มดำรงชีวิตด้วยการฝีกเก็บของเก่าจากการชักชวนของเพื่อนบ้านที่ปลูกเพิงอยู่ข้างๆ กัน

“ตอนป้าอยู่ที่สุสานถึงจะอยู่คนเดียวสิ่งที่ต้องระวังตอนนั้นก็มีเพียงอย่างเดียวคือเรื่องของหายเฉยๆ แต่เรื่องการทำร้ายนี้ไม่มี”²⁰

การใช้ชีวิตของป่านวลในช่วงนั้นไม่มีเรื่องอะไรให้ต้องกังวลมากนัก ความสัมพันธ์ระหว่างป่านวลกับเพื่อนบ้านเป็นไปในลักษณะถ้อยทีถ้อยอาศัยเมื่อป่านวลได้ของเก่ากลับมา ก็จะนำมาคัดแยกแล้วขายให้กับเพื่อนบ้านซึ่งหากไม่มีเงินป่านวลก็สามารถไปขอยืมเงินจากเพื่อนบ้านคนดังกล่าวและสามารถหักเงินที่ได้จากการขายของเก่าคืนแทนการคืนด้วยเงินสดได้

ป่านวล ย้ายเข้ามาอยู่ที่ศูนย์ฯ ในอีก 3 ปี ต่อมา ชีวิตความเป็นอยู่ในศูนย์ฯ แตกต่างกับตอนที่อาศัยอยู่ข้างสุสานโดยสิ้นเชิงความขัดแย้งและการทะเลาะวิวาทกันในศูนย์ฯ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ไม่ต่างกับตอนใช้ชีวิตอยู่ข้างนอกและในปัจจุบันป่านวลยังคงอาศัยอยู่ในศูนย์ฯ กับลุงจันทร์ (นามสมมติ) สามี ซึ่งเป็นคนไร้บ้านเช่นกัน

“เรื่องการทะเลาะวิวาท ส่วนมากเป็นเรื่องคนไร้บ้านทะเลาะกันเองและหากเป็นเรื่องการฉกชิง วิวาท ก็จะเป็นคนไร้บ้านหรือกลุ่มวัยรุ่นไร้บ้านมากกว่า”²¹

สำหรับป่านวล การทะเลาะวิวาทที่นำไปสู่การทำร้ายร่างกายเกิดขึ้นเมื่อประมาณเดือนมีนาคม ปี 2558 ที่ผ่านมา ป่านวลที่เพิ่งกลับจากการไปส่งตาสี (นามสมมติ) ที่โรงพยาบาลตามที่

---

¹⁹ ป่านวล คนไร้บ้าน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2561 ณ ศูนย์ฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพคนไร้บ้านเชียงใหม่

²⁰ เรื่องเดียวกัน.

²¹ เรื่องเดียวกัน.

หมอนัดหมาย ตาสีเป็นคนไร่บ้าน อายุ 70 กว่าปีเป็นโรคเกี่ยวกับระบบทางเดินปัสสาวะต้องใส่สายปัสสาวะไว้ตลอดเวลา ป่านวลเล่าว่าวันนั้นที่ป่านวลพาตาสีไปหาหมอ ป่านวลโดนหมอตีว่าเนื่องจากตาสีไม่ยอมกินน้ำและไม่ปฏิบัติตามที่หมอบอกจนทำให้ผลการรักษาไม่เป็นไปตามที่ได้วางเอาไว้เมื่อกลับมาที่ศูนย์ฯ ป่านวลจึงได้พูดคุยและพยายามบังคับให้ตาสีกินน้ำมากๆ ซึ่งในขณะนั้น จู่ๆ ลุงคำ (นามสมมติ) ชายคนไร่บ้านที่อยู่ในศูนย์ฯ เช่นกันก็เดินมาตบหน้าป่านวลเนื่องจากรำคาญที่ป่านวลส่งเสียงดัง

การแก้ปัญหาของป่านวลในเวลานั้น คือ การโทรหาพี่ทองเจ้าหน้าที่ขององค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs)²² ในศูนย์ฯ เพื่อบอกเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นให้พี่ทองบอกให้ป่านวลไปแจ้งความ ป่านวลจึงเดินทางไปแจ้งความที่สถานีตำรวจซึ่งตำรวจก็บอกให้ป่านวลกลับไปรอที่ศูนย์ฯ เดี่ยวจะส่งสายตรวจไปหาและตำรวจไม่ได้ลงบันทึกประจำวัน

“การอยู่ร่วมกันเยอะๆ มันต้องมีกฎระเบียบ การจะให้คนเข้ามาอยู่ในศูนย์ต้องเลือกรับคน”²³

คือสิ่งที่ตำรวจสายตรวจพูดคุยกับป่านวลและคนในศูนย์ฯ ในตอนนั้น ในขณะที่พี่ทองซึ่งยังไม่สามารถเข้ามาจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นในวันนั้นได้จึงได้นัดให้ป่านวลและลุงคำมาคุยกันอีกครั้งในวันรุ่งขึ้นและเมื่อพี่ทองถามถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้น ลุงคำก็บอกว่า ‘ผมตบมัน มันบ่าใช้เจ็บ’²⁴ และไม่ยอมขอโทษตามที่พี่ทองบอก สุดท้ายลุงคำจึงออกจากศูนย์ฯ ไป ซึ่งวิธีการแก้ปัญหาของพี่ทองไม่ได้สร้างความพึงพอใจให้กับป่านวลเท่าไรนักเพราะป่านวลมองว่าการพูดคำว่า “ขอโทษ” ไม่ใช่สิ่งที่จะยืนยันหรือพิสูจน์ได้ว่า “เค้ารู้สึกเสียใจและขอโทษเราจริงๆ”

การทะเลาะกันในครั้งต่อๆ มา เป็นการทะเลาะกันระหว่างป่านวลกับสองสามีภรรยา วยรุ่งน ชื่อ บอล (นามสมมติ) กับ กุ้ง (นามสมมติ) โดยเป็นการทะเลาะเบาะแว้งที่เริ่มจากการ

---

²² ThaiNGO, “NGOs คืออะไร?”, ThaiNGO, สืบค้นเมื่อวันที่ 13 มกราคม 2561, http://thaingo.in.th/news/?p=content&act=detail&id_content=4291

NGOs ย่อมาจาก Non-Governmental Organizations คือ องค์กรที่ไม่ใช่ของภาครัฐ และรู้จักกันในอีกหลากหลายชื่อ เช่น องค์กรที่ไม่แสวงหากำไร องค์กรสาธารณประโยชน์ หรือ องค์กรพัฒนาเอกชน (อพช.) โดยคนส่วนใหญ่ที่ทำงานในสายงานนี้และคนภายนอกจะเรียกกันด้วยตัวอักษรว่า เอ็นจีโอ (NGO)

²³ ป่านวล คนไร่บ้าน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2561 ณ ศูนย์ฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพคนไร่บ้านเชียงใหม่.

²⁴ ผมตบมัน มันบ่าใช้เจ็บ (มันไม่เจ็บ)

กระทบกระทั่งเล็กๆ น้อยๆ แล้วลุกลามไปสู่การทำร้ายร่างกายและนำไปสู่ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง ยาเสพติด

ปานวลเล่าให้ผู้เขียนฟังว่าบอลกับก๊วงสองสามีภรรยาคนไร้บ้านอายุประมาณ 20 ปลายๆ มีอาชีพไม่แน่นอนบางครั้งเกี่ยวข้องกับยาเสพติดและเดินทางเข้าออกศูนย์ฯ เป็นระยะ การทะเลาะวิวาทระหว่างปานวลกับสองสามีภรรยา เริ่มจากวันหนึ่งก๊วงได้กล่าวหาว่าปานวลเป็นคนไปบอกลูกของนายช่างที่มาก่อสร้างศูนย์ฯ (ขณะนั้นศูนย์ฯ กำลังอยู่ระหว่างการก่อสร้าง) ว่า ‘ก๊วงทำงานบาร์’ ซึ่งในความหมายคือก๊วงเป็นหญิงขายบริการซึ่งปานวลก็ได้ปฏิเสธไปว่าปานวลไม่ได้เป็นคนพูดจนสุดท้ายต้องไปถามลูกนายช่างเพื่อยืนยันก๊วงจึงยอมเชื่อว่าปานวลไม่ได้เป็นคนพูดซึ่งหลังจากนั้นบอลก็ตอบโต้ปานวลด้วยการที่ บอล เอน้ำราดลงมาจากชั้นสองจนโดนศีรษะปานวล ในขณะที่ปานวลกำลังนั่งกินอาหารอยู่ชั้นล่าง ซึ่งในขณะนั้นปานวลเลือกที่จะไม่ตอบโต้

“ตอนที่เค้า (บอล) เอน้ำราดหัวป่า ‘ป่าก็ปล่อยให้มันทำเต็มที่’ ‘ถามว่าป่าจะทำอะไร มันได้มันเด็กหนุ่มอยู่นะ’ เป็นผู้ชาย ‘เต็มทีมันอยากทำอะไรก็เต็มที่’”²⁵

การกระทบกระทั่งกันระหว่างปานวลกับบอลและก๊วง เริ่มขยายวงกว้างออกไปและมีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ โดยครั้งต่อมา บอลก็ได้เข้ามาต่อแย่งเงินสามของปานวล ในขณะที่ปานวลกับลุงจันทร์กำลังคัดแยกของเก่าที่ไปเก็บมาเนื่องจากก๊วงไปบอกกับบอลว่าลุงจันทร์ได้พูดว่า ‘บอลขโมยของ’

การทะเลาะวิวาทที่นำไปสู่จุดแตกหักระหว่างปานวล ลุงจันทร์ และ บอลกับก๊วงนั้นเกิดขึ้นในเช้าวันหนึ่งขณะที่ปานวลไปเข้าห้องน้ำ แล้วพบว่ามีคนอุจจาระแล้วไม่ราด เมื่อปานวลออกมาถามคนอื่นว่าใครเป็นคนเข้าห้องน้ำแล้วไม่ราด พี่ชิต คนไร้บ้านในศูนย์ฯ ซึ่งอยู่แถวนั้นก็พูดขึ้นมาว่า “เพิ่งเห็นเหอ เห็นตั้งแต่เช้าแล้ว” ลุงจันทร์ก็บอกว่าไม่ได้ทำแล้วก็บอกให้ปานวลเป็นคนไปทำความสะอาดเมื่อทำความสะอาดเสร็จปานวลก็เอาผ้าไปซักในห้องน้ำอีกห้องหนึ่ง ซึ่งในขณะนั้นมีผู้หญิงอีกคนเดินไปเข้าห้องน้ำทำให้ห้องน้ำเต็ม (ห้องน้ำหญิงมีเพียง 2 ห้อง) เมื่อปานวลออกมาปรากฏว่าก๊วงไปฟ้องบอลว่าปานวล ‘ก๊ก ห้องน้ำ’ ซึ่งทำให้ลุงจันทร์กับบอลทะเลาะกันถึงขั้นชกต่อย

---

²⁵ ปานวล คนไร้บ้าน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2561 ณ ศูนย์ฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพคนไร้บ้านเชียงใหม่

ปานวลเล่าว่าตอนนั้นลุงจันทร์ก็ไม่ได้ตอบโต้อะไรเพราะปานวลอายุ 50 ปี ลุงจันทร์เองก็อายุ 50 กว่าแล้ว ส่วนบอลอายุเพียงยี่สิบปลายๆ เท่านั้นซึ่งตอนนั้น “พี่ทองก็อยู่ก็เห็นก็ทำอะไรไม่ได้” ปานวลจึงมองว่าการบอก NGOs เป็นสิ่งที่ไม่มีความจำเป็น “ถ้ามีเรื่องเกิดขึ้นกับเราการแจ้งความการบอกคนที่เราไว้วางใจคือดีที่สุด”

จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้ปานวลกับบอลมีปัญหากันอย่างมากถึงขนาดที่บอลชู้ปานวลว่า ‘ซี้กวัน กูจะเอายามายัดมึง’ ปานวลและลุงจันทร์จึงระวังตัวมากและมีความกังวลถึงตอนที่ต้องออกไปเก็บของเก่าว่าตนอาจถูกบอลหรือพรรคพวกของบอลมาดักทำร้ายหรือแม้แต่ “ยัดยา” ให้จริงๆ เนื่องจากปานวลรู้ว่าบอลกับก๊วเป็นคนที่ขยาเสพติดเมื่อผู้เขียนถามปานวลว่ารู้ได้อย่างไรว่าบอลกับก๊วเป็นคนที่ขยาเสพติด ซึ่ง ‘เรารู้จักกันมานาน’ คือคำตอบที่ปานวลให้กับผู้เขียน

จากเรื่องของบอลกับก๊วนี้เองทำให้ผู้เขียนได้ทราบถึงเรื่องราวในอีกด้านหนึ่งที่คนไร่บ้านต้องเผชิญโดยเป็นเรื่องราวของกลุ่มคนที่ใช้ชีวิตและทำมาหากินอยู่บน “ลานท่าแพ” ลุงจันทร์เล่าว่าที่ลานท่าแพจะมีกลุ่มคนอยู่ 3 ประเภทด้วยกัน กลุ่มแรกคือกลุ่มคนที่มี ‘คนมีสี’ คอยให้การสนับสนุน กลุ่มที่สองคือกลุ่ม ‘เอเย่น’ หรือก็คือกลุ่มผู้ขายบริการทางเพศ และกลุ่มที่สามเป็นกลุ่มที่ลุงจันทร์บอกว่า ‘สีดำเทา’ คือเป็นกลุ่มเยาวชนที่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดไม่ว่าจะเป็นการเสพหรือขายหรือแม้แต่ขายบริการทางเพศด้วยโดยเด็กกลุ่มนี้คนไร่บ้านจะรู้จักกันดีในชื่อว่า ‘เด็กบนลาน’

2.2 ลุงแก้ว (นามสมมติ)

เนื่องจาก ‘เด็กบนลาน’ เป็นกลุ่มเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด การว่าจ้างหรือ ‘ให้หวาน’ เด็กบนลานให้ทำเรื่องอะไรบางอย่างให้ จึงไม่จำเป็นต้องใช้เงิน ลุงแก้วคนไร่บ้าน อายุประมาณ 55-60 ปี (และจากการพูดคุยกับผู้เขียนการตอบสนองของลุงแก้วจะซ้ำกว่าคนทั่วไปเล็กน้อย) ลุงแก้วดำรงชีพด้วยการเก็บของเก่าและมักไปเก็บของเก่าที่บริเวณลานท่าแพ ซึ่งคืนหนึ่งเวลาประมาณ 5 ทุ่มขณะที่ลุงแก้วกำลังนั่งคัดแยกของเก่าที่ไปเก็บมาจู่ๆ ก็มีกลุ่มคน (ประมาณ 3 คน) เข้ามารุมทำร้ายซึ่งลุงแก้วบอกว่า ‘ละอ่อนบนลาน’²⁶ โดยเด็กเหล่านี้ไม่ใช่กลุ่มคนไร่บ้านแต่เป็นเยาวชนที่ตั้งกลุ่มและใช้ชีวิตอยู่บนลานท่าแพ

การทำร้ายของเด็กกลุ่มนี้มีเพียงการทำร้ายร่างกายแต่เพียงอย่างเดียวไม่ได้ขโมยของ ซึ่งลุงแก้วเองก็ไม่ได้บาดเจ็บอะไรมากมายนักและเหตุการณ์ยุติลงเพราะลุงแก้วหนีออกมาได้

---

²⁶ เด็กบนลานท่าแพ

“เรื่องนี้มันเกิดจากการที่คนไร่บ้านด้วยกันนี้แหละที่อาฆาตแล้วก็จะไปสั่งเด็กพวกนี้ทำงานว่าถ้าเจอไอนี้ตีให้กูหนอยแล้วก็ซื้อลาวให้ 1 กระป๋อง”²⁷

ส่วนสาเหตุของการทำร้ายนั้นลุงจันทร์เล่าว่ามีสาเหตุมาจากการไม่ลงรอยกันระหว่างคนไร่บ้านด้วยกันแต่ไม่ยอมเปิดเผยตัวจึงได้ไป ‘ไหว้วาน’ เด็กบนลานให้ทำเรื่องบางอย่างให้ และจ่ายค่าตอบแทนเป็นสิ่งที่ไม่ใช่เงิน เช่น กาว 1 กระป๋อง, ยาบ้า 1 เม็ด, หรือแม้แต่บุหรี่ยี่ 1 ของซึ่งส่วนมากจะเป็นการไหว้วานให้ทำร้ายร่างกายกัน

“เงินสำหรับทำแพไม่มีความหมายนะมันก็มีแหละแต่มันจะมีค่าน้อยกว่าของพวกนี้เยอะ”²⁸

ลุงจันทร์ยกตัวอย่างให้ฟังว่า “สมมติเคยมีเรื่องกับผมเค้าก็จะหมายหัวไว้แล้วก็ไปบอกเด็กพวกนี้ว่าถ้ามีตีไอนี้จันทร์ได้เดี่ยวจะซื้ออันนี้ให้มันซื้ออันนั้นให้เมิง อย่างแก้มันดมกาว ดูดยาบ้ามันก็แคไปหาไอนี้พวกนี้มาให้เด็ก” ป่านวลเสริมว่าเรื่องที่เกิดขึ้นนี้ไม่ได้หมายความว่าเด็กพวกนั้นไม่ชอบหน้าลุงแก้วแต่เป็นเพราะว่าคนที่ไม่ชอบลุงแก้วจ้างมาซึ่งลุงแก้วเองก็ทราบเช่นกันว่าการที่ถูกทำร้ายคราวนี้มีสาเหตุมาจากเรื่องอะไร

ป่านวลเล่าว่าเรื่องที่เกิดขึ้นกับลุงแก้วมีสาเหตุมาจากเรื่องกระตักน้ำ “พี่ป้อง (นามสมมติ) เอากระตักน้ำกินมาฝากพี่แก้ว พี่ป้องบอกให้พี่แก้วซื้อน้ำแข็งใส่แล้ว จุ่ม (นามสมมติ) เนี่ยเป็นเด็กพี่ป้องเค้าจะมากินน้ำในกระตักพี่ป้องแต่พี่แก้วไม่ให้กินแล้วพี่แก้วก็ไม่ได้ซื้อน้ำแข็งใส่ จุ่มเลยไปบอกให้พวกนั้น (เด็กบนลาน) มาตีพี่แก้วค่าจ้างก็ไม่แพงหรอกเม็ดเดียว” ป่านวลเล่าด้วยสีหน้าจริงจัง

อย่างไรก็ตาม เรื่องการถูกทำร้ายร่างกายกันในลักษณะนี้ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะคนไร่บ้านที่เป็นผู้ชายเท่านั้น คนไร่บ้านผู้หญิงเองก็มีปัญหาเช่นกัน อย่างกรณีแมวภรรยาของพี่ชิตคนไร่บ้านที่อยู่ในศูนย์ฯ ป่านวลเล่าให้ฟังว่าเหตุการณ์ในวันนั้นเกิดขึ้นในขณะที่แมวกำลังจะเข้าไปซื้อของที่เซเว่น สาขาที่อยู่ใกล้กับลานท่าแพ จู่ๆ จุ่ม (คนเดียวกับที่เป็นเด็กพี่ป้อง) หญิงขายบริการบนลานท่าแพก็เข้ามาตบหน้า “ตบซ้ายตบขวาแล้วก็พูดว่า ‘กูกับมึงบามีอะยังกันนะ เขาจ้างกูมา’²⁹”

²⁷ ลุงจันทร์ คนไร่บ้าน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2561 ณ ศูนย์ฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพคนไร่บ้านเชียงใหม่

²⁸ ป่านวล คนไร่บ้าน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2561 ณ ศูนย์ฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพคนไร่บ้านเชียงใหม่

²⁹ กูกับมึงไม่มีปัญหาอะไรกันนะเค้าจ้างกูมา

เสร็จแล้วก็ให้แมวพาเข้าไปซื้อของในเซเว่นต่อ ‘คนที่ซื้อ จุ่ม นี่คือพูดได้คำเดียวว่าสุดยอด คนที่จ้างมันนะจ้างแค่บุหรี่ยองเดียวและพอมันตบแมวเสร็จมันก็เข้าเซเว่นได้ขนมให้ลูกมันอีก’” ป่านวลเล่าพร้อมกับยกนิ้วหัวแม่มือขึ้นประกอบการเล่า ซึ่งลุงจันทร์ก็เล่าเพิ่มเติมอีกว่า “ไม่ว่าเราเก็บขยะหรือไม่เก็บขยะอันนี้ก็โดนหมดนะตั้งแต่รู้ว่าบนลานมันมีแก๊งค์ 3 ระดับนี้เนี่ย แม้กระทั่งตำรวจยังโดนเลย”

จะเห็นได้ว่าการถูกทำร้ายร่างกายของคนไร้บ้านไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะการถูกระงับจากกลุ่มมิจฉาชีพเท่านั้นแต่ยังรวมถึงการถูกทำร้ายที่มีสาเหตุมาจากคนไร้บ้านด้วยกันเอง โดยเฉพาะคนไร้บ้านที่อาศัยอยู่ร่วมกันในศูนย์ฯ และเป็นการถูกระงับทำที่ไม่ได้จำกัดเพศและอายุ คนไร้บ้านจึงเป็นกลุ่มคนที่ตกอยู่ในความเสี่ยงที่จะถูกละเมิดสิทธิไม่ต่างจากคนทั่วไปในสังคมและบางที่อาจจะมากกว่าด้วยซ้ำไป

3. กระบวนการยุติธรรมสำหรับคนไร้บ้าน

สำหรับคนทั่วไป ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการเลือกที่จะเรียกร้องความยุติธรรมให้กับตนเองโดยอาศัยกลไกทางกฎหมายนั้นอาจขึ้นอยู่กับหลากหลายสาเหตุโดยสิ่งที่คนทั่วไปคำนึงถึงมากที่สุดอาจจะเป็นเรื่องค่าใช้จ่าย ระยะเวลาในการดำเนินคดีหรือโอกาสในการชนะคดี และมองว่าการแจ้งความเป็นสิ่งที่สามารถทำได้ง่ายและจะถอนแจ้งความเมื่อไหร่ก็ได้แต่สำหรับคนไร้บ้านปัจจัยที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้ไม่ใช่สิ่งที่คนไร้บ้านจะต้องคำนึงถึงเพราะแม้แต่การแจ้งความที่คนทั่วไปเห็นว่าเป็นเรื่องง่ายและไม่มีเรื่องอะไรให้ต้องกังวล กลับเป็นสิ่งที่คนไร้บ้านแทบทุกคนเห็นว่าจะไม่ใช่ทางออกของการแก้ปัญหาและอาจเป็นการนำปัญหาใหม่เข้ามาในชีวิตมากขึ้นกว่าเดิม

การเลือกที่จะแจ้งความหรือไม่แจ้งความของคนไร้บ้าน คนทั่วไปอาจเข้าใจว่ามีสาเหตุมาจากการไม่มีบัตรประชาชนที่ทำให้คนไร้บ้านไม่กล้าแจ้งความเนื่องจากกลัวว่าอาจจะทำให้ตกเป็นผู้ต้องสงสัยในคดีอื่น³⁰ แต่ในความเป็นจริงการไม่มีบัตรประชาชนเป็นเพียงส่วนหนึ่งของสาเหตุเท่านั้น การจะแจ้งความหรือไม่แจ้งความนั้นมีสิ่งอื่นที่คนไร้บ้านต้องคำนึงถึงมากกว่าการไม่มีบัตรประชาชนมากนัก

---

³⁰ สิริญา กิตติเจริญกานต์, “รู้จักกับคนไร้บ้าน,” จัสเน็ต, สืบค้นเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2558, <http://justnet.wordpress.com/2015/10/04/เยี่ยมคนไร้บ้าน/>

“ก่อนอื่นต้องถามตัวเองก่อนว่าแข็งแรงหรือไม่และตัวเค้าต้องการอะไร”³¹

เป็นสิ่งที่บ้านวลจะถามหากมีคนมาขอความช่วยเหลือหรือขอคำปรึกษาเมื่อโดนทำร้ายร่างกายหรือโดยรังแกมาซึ่งคำว่า “แข็งแรงหรือไม่” ของบ้านวลนั้นหมายความว่าคนๆ นั้นมีคติหรือมีเรื่องราวอะไรที่ติดตัวมาหรือไม่เพราะปฏิเสธไม่ได้ว่าคนไร้บ้านเกือบทุกคนมี “อดีต” ที่ไม่ได้สวยงามเท่าไรนักเพราะฉะนั้นหากจะไปแข็งแรงคนไร้บ้านต้องทบทวนก่อนว่าเมื่อแข็งแรงไปแล้วตนจะเดือดร้อนหรือไม่และหากไม่สามารถแข็งแรงได้ความช่วยเหลือเดียวที่ บ้านวลจะสามารถช่วยได้ในฐานะคนไร้บ้านด้วยกันคือ “ต้องระวังตัวเองให้มาก”

นอกจาก “อดีต” ที่ทำให้คนไร้บ้านหลายๆ คนไม่สามารถแข็งแรงได้แล้วกลุ่มผู้มีอิทธิพลก็เป็นอีกหนึ่งเหตุผลที่ทำให้คนไร้บ้านไม่สามารถแข็งแรงได้

“มันจะมีช่วงเวลาที่ทำราวอยู่เวรบางครั้งที่ราวก็เป็นคนที่ควบคุมเด็กกลุ่มนี้อยู่ เพราะงั้นการไปแข็งแรงของเรานั้นก็เหมือนว่าเราไปส่งข่าวให้เค้ารู้มันก็เป็นการเจ็บซ้ำสองละถ้าเรายังจะไปแข็งแรงมันก็จะเจ็บเรื่อยๆ”³²

“การจะไปแข็งแรงมันไม่มีประโยชน์เรากลัวว่าถ้าเราแข็งแรงไปแล้วมันจะย้อนกลับมาทำร้ายเราอีกripเล่าเพื่อเอาคืนแถมตำรวจก็รู้จักกับคนพวกนี้อีกบางที่แข็งแรงแล้วยังเจ็บหนักกว่าไม่แข็งแรงอีก”³³

การไปแข็งแรงของคนไร้บ้านจึงไม่ใช่คำตอบของทุกปัญหาที่คนไร้บ้านต้องเผชิญ เพราะผลที่ตามมาจากการแข็งแรงอาจไม่ใช่การนำตัวผู้กระทำความผิดมารับโทษแต่มันอาจเป็นการสร้างปัญหาและการเจ็บตัวที่ไม่รู้จักจบ

แต่อย่างไรก็ตาม สำหรับบ้านวลแล้วไม่ว่าการแข็งแรงจะมีความเสี่ยงมากน้อยเพียงใดบ้านวลก็ยังยืนยันที่จะแข็งแรงหากเกิดปัญหาขึ้นกับตนเอง

---

³¹ บ้านวล คนไร้บ้าน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2561 ณ ศูนย์ฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพคนไร้บ้านเชียงใหม่

³² ลุงจันทร์ คนไร้บ้าน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2561 ณ ศูนย์ฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพคนไร้บ้านเชียงใหม่

³³ บ้านวล คนไร้บ้าน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2561 ณ ศูนย์ฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพคนไร้บ้านเชียงใหม่

“เพราะถ้าเราไม่แฉงความเวลามีเรื่องอะไรขึ้นมาตำรวจก็ต้องถามสิว่ามันต้องมีปม
หลังกะ มันต้องมีอะหยั่งกะ มันถึงปากกล้าแฉงความ”^{34 35}

การไปแฉงความของป่านวลจึงไม่ได้หมายความว่าป่านวลเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม
ป่านวลไม่ได้เชื่อว่าตำรวจจะดำเนินคดีให้จนถึงที่สุดแต่ป่านวลไปแฉงความเพื่อแสดงความบริสุทธิ์
ใจและเป็นการป้องกันตัวเองเท่านั้น

ด้วยเหตุผลและข้อจำกัดต่างๆ ที่กล่าวมาสิ่งที่คนไร้บ้านสามารถทำได้เมื่อเผชิญกับปัญหา
จึงมีให้เลือกไม่มากนัก ทางเลือกแรกที่ทำได้อีกคือ การ “ดูแลตัวเอง” และหากเป็นคนไร้บ้านที่อาศัย
อยู่ในที่สาธารณะสิ่งที่พอจะทำได้ก็คือพยายามอยู่รวมกลุ่มกันและนอนในที่ไม่มีตหรือเป็นมุมอับ
จนเกินไปนัก³⁶ เพื่อคอยเป็นหูเป็นตาและช่วยเหลือกันเมื่อเกิดปัญหา

สำหรับ ป่านวลการดูแลตัวเองคือการเลือกเส้นทางที่จะออกไปเก็บของเก่าเนื่องจากป่านวล
เลือกที่จะออกไปทำงานตอนกลางคืนเพราะอากาศไม่ร้อนและผู้คนไม่พลุกพล่าน การออกไป
เก็บของเก่าของป่านวลจะเลือกใช้เส้นทางประจำโดยเป็นเส้นทางที่ใกล้กับสถานีตำรวจ (กองเมือง)
มีกล้องวงจรปิดมีผู้คนผ่านไปมาและไม่มีตจนเกินไป

ป่านวลยังบอกอีกว่าวิธีเอาตัวรอดอันดับแรกคือ “ต้องพูดดีๆ ขอโทษทุกคำมีอะไรก็ให้ขอ
โทษไว้ก่อน” ซึ่งตลอดการเก็บของเก่าของป่านวล ป่านวลไม่เคยเจอปัญหาอะไรซึ่งป่านวลได้ตั้ง
ข้อสังเกตว่าส่วนหนึ่งที่ทำให้ไม่เกิดปัญหาอะไรนั้นอาจเพราะป่านวลเป็นผู้หญิง

ป่านวลยังเล่าถึงวิธีดูแลตัวเองให้ฟังอีกว่า “ระหว่งการไปเก็บของเก่าของเราหากมีคน
เดินสวนเราไปแล้วจะงักหันมามองเราครั้งแรกยังไม่แปลกแต่ถ้ามีครั้งที่สองนี่คือสิ่งที่ต้องระวังหรือ
หากมีคนมาถามว่า ‘เป็นไง เก็บได้เยอะมั๊ย’ อันนี้ก็ต่อระวังเพราะการพูดในลักษณะเช่นนี้อาจเป็น
พวกมา ‘เซี้ยยอด’ ว่าเราเก็บของได้เยอะรีเปเล่าหรือมีเงินเยอะมั๊ยซึ่งถ้าเจอปากก็จะใช้วิธีการทักทาย
กลับและบอกว่า ‘ก็ได้เท่าที่เห็นนี่แหละ’” ซึ่งระยะเวลาในการออกไปหาของเก่าของป่านวลคือช่วง
สองถึงสามทุ่มและจะกลับมาที่ศูนย์ฯ ในเวลาเวลาตีสองหรือตีสาม

---

³⁴ เพราะถ้าเราไม่แฉงความ เวลาเมื่อเรื่องอะไรขึ้นมา ตำรวจก็ต้องถามสิว่ามันต้องมีเรื่องราวกันมาก่อน และการ
ไม่แฉงความเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่ามันต้องมีเรื่องราวเบื้องหลังที่ทำให้ไม่กล้าแฉงความ

³⁵ ป่านวล คนไร้บ้าน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2561 ณ ศูนย์ฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพคนไร้บ้านเชียงใหม่

³⁶ สริญญา กิตติเจริญกานต์ (2558, ตุลาคม 4). รู้จักกับคนไร้บ้าน. [ข่าวออนไลน์]. สืบค้นจาก
justnet.wordpress.com/2015/10/04/เยี่ยมคนไร้บ้าน/

นอกจากการ “ยืมไว้ก่อน” แล้ว วิธีการดูแลตัวเองในอันดับถัดมา คือ วิธีการเก็บทรัพย์สินมีค่าโดยตามปกติแล้วคนไร้บ้านที่เก็บของเก่าทุกคนจะมี “ที่ลับ” เอาไว้สำหรับเก็บเงินหรือทรัพย์สินมีค่าของตัวเอง ป่านวลเล่าว่าครั้งหนึ่ง ตาสีถูกกระชากกระเป๋าและถูกทำร้ายร่างกายด้วย แต่คนร้ายไม่ได้อะไรไปเพราะในกระเป๋าไม่มีทรัพย์สินมีค่าอยู่เลยทรัพย์สินมีค่าทั้งหมดถูกเก็บไว้ในกระเป๋ากางเกงที่ทำขึ้นพิเศษโดยตาสีได้เย็บช่องเล็กๆ เป็นกระเป๋าเอาไว้เก็บทรัพย์สินมีค่าของตัวเองโดยจะใส่กางเกงที่มีกระเป๋าพิเศษนี้ไว้ข้างในแล้วจึงใส่กางเกงธรรมดาสวมทับไว้ข้างนอกซึ่งแม้จะมีการเข้าประชิดตัวก็จะไม่สามารถทราบได้ว่ามีช่องพิเศษนี้อยู่

อย่างไรก็ตาม อีกสิ่งหนึ่งที่ป่านวลใช้ในการดูแลตัวเอง คือการเล่าเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตของตนให้คนในครอบครัวรับทราบเสมอเนื่องจากการมาเป็นคนไร้บ้านของป่านวล ป่านวลไม่ได้ไร้ญาติขาดมิตรหรือตัดขาดการติดต่อกับครอบครัวอย่างที่คนไร้บ้านหลายๆ คนเป็น ปัจจุบันป่านวลยังคงมีการติดต่อกับญาติเสมอๆ ทั้งทางโทรศัพท์หรือบางทีญาติก็จะมาเยี่ยมและการที่ป่านวลเลือกที่จะไม่กลับไปอยู่กับญาติเนื่องจากไม่อยากเป็นภาระของครอบครัว

ในขณะที่ พี่ชิต³⁷ (นามสมมติ) คนไร้บ้านที่อาศัยอยู่ในศูนย์ฯ อายุประมาณ 30 ปี ชีวิตการเป็นคนไร้บ้านของพี่ชิต เริ่มจากการที่ต้องออกจากบ้านเด็กชายเมื่ออายุ 18 ปี ซึ่งเมื่อออกมาพี่ชิตได้อาศัยอยู่กับเพื่อนและประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป พี่ชิตเริ่มเข้ามาอยู่ในศูนย์พร้อมๆ กันกับป่านวล ปัจจุบันประกอบอาชีพเก็บของเก่าขายโดยวิธีการดูแลตัวเองของพี่ชิตก็จะคล้ายๆ กับคนไร้บ้านอื่นๆ คือ มี “ที่ลับ” สำหรับเก็บทรัพย์สินมีค่าของตัวเองแต่หากมีการทำร้ายร่างกายเกิดขึ้น พี่ชิตเลือกที่จะสู้หรือไม่ก็จะหาวิธีการจัดการในรูปแบบอื่นด้วยตัวเอง ไม่ว่าจะเป็นการตามสืบดูจนรู้ว่าใครที่เป็นคนมาทำร้ายหรือเป็นสาเหตุให้เกิดการทำร้ายขึ้นเพื่อไปจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นในภายหลัง

ส่วนลุงจันทร์ที่แม้จะยังคงเลือกที่จะสู้เช่นเดียวกับพี่ชิตแต่ด้วยวัยและประสบการณ์ที่ผ่านมาทำให้ลุงจันทร์เองก็เห็นด้วยกับป่านวลในเรื่องการแจ้งความโดยเฉพาะเมื่อเกิดกรณีที่ยกได้ขู่ว่าจะ “ยึดยา” ซึ่งลุงจันทร์ให้เหตุผลที่ต้องแจ้งความเอาไว้ว่า “เราต้องป้องกันตัวไว้ก่อนถ้าเราไม่ป้องกันตัวไว้ก่อนเราก็ไม่รู้จะเอาวิธีไหนมาป้องกันแล้วนอกจากสู้กันตายไปข้างหนึ่ง”

---

³⁷ พี่ชิต คนไร้บ้าน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2561 ณ ศูนย์ฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพคนไร้บ้านเชียงใหม่

4. ทักษะคดีของคนไร้บ้านที่มีต่อตำรวจ

จากการสัมภาษณ์ทำให้เห็นได้ว่าทักษะคดีของคนไร้บ้านที่มีต่อตำรวจนั้นเป็นไปในทิศทางที่ไม่ค่อยดีนักโดยสามารถแบ่งออกเป็น 2 กรณีคือกรณีการถูกทำร้ายร่างกายที่เกิดจากการทะเลาะวิวาททั่วไปกับกรณีการถูกทำร้ายร่างกายที่มีความเกี่ยวข้องกับเด็กบนลานหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

หากเป็นกรณีทั่วไปคนไร้บ้านจะเลือกแก้ปัญหาด้วยตัวเองและมักจะมองว่าการแจ้งความไม่ใช่สิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์ และตำรวจจะไม่สนใจในสิ่งที่เกิดขึ้น

“ก็ไม่ได้ถึงขนาดบาดเจ็บสาหัส จนต้องหามเข้าโรงพยาบาล ตำรวจเค้าไม่มาสนใจหรอก”³⁸

“ถ้าโดนทำร้าย ก็ต้องไปหาคนที่ทำร้ายจนเจอ จัดการเอง เพราะการไปแจ้งความ ตำรวจเค้าก็รับฟังไว้แค่นั้นแหละ”³⁹

ในขณะที่หากเป็นกรณีที่อาจมีการพัวพันกับยาเสพติดคนไร้บ้านจะเลือกที่จะแจ้งความไว้ก่อนแม้ว่าจะไม่เชื่อว่าตำรวจจะดำเนินคดีให้หรือแม้ว่าจะไม่ไว้ใจตำรวจแต่อย่างน้อยก็หวังว่าการแจ้งความจะเป็นหนึ่งในหลักฐานที่จะสามารถยืนยันยืนยันความบริสุทธิ์ของตัวเองได้

“ตำรวจที่ดีก็มากตำรวจที่แย่งก็มีย่างถ้าป่าโดนเรื่องยามาป่าก็ไม่รู้ว่าถ้าป่าไปแจ้ง ป่าจะเจอกับตำรวจแบบไหน”⁴⁰

“ถ้าเอาจริงๆ ไม่เชื่อมั่นเลยแต่ที่แจ้งไปเนี่ยก็ให้รู้ว่อย่างน้อยเราโดนทำร้ายอย่างน้อยการที่เราแจ้งความก็แปลว่าเราไม่ได้ผิด”⁴¹

“ถามจริงๆ เลยนะถ้าเราไปแจ้งตำรวจตำรวจช่วยอะไรเราได้แจ้งตำรวจถามว่าได้อะไรอย่างน้อยเราแจ้งไว้ป้องกันตัวเราถ้าเกิดมันมีข้อสงสัยตำรวจจะได้จับมันมาได้”⁴²

³⁸ ป่านวล คนไร้บ้าน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2561 ณ ศูนย์ฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพคนไร้บ้านเชียงใหม่

³⁹ พีชิต คนไร้บ้าน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2561 ณ ศูนย์ฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพคนไร้บ้านเชียงใหม่

⁴⁰ ป่านวล คนไร้บ้าน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2561 ณ ศูนย์ฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพคนไร้บ้านเชียงใหม่

⁴¹ เรื่องเดียวกัน.

⁴² ลุงจันทร์ คนไร้บ้าน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2561 ณ ศูนย์ฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพคนไร้บ้านเชียงใหม่

ทัศนคติที่ปานวลและลุงจันทร์มีต่อตำรวจโดยเฉพาะในกรณีที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดนี้ มีสาเหตุมาจากการที่เพื่อนบ้านของปานวลในสมัยที่ปานวลยังอาศัยอยู่ข้างสุสานเคยถูกจับในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

ปานวลเล่าให้ฟังว่า “เมื่อตอนเล็กๆ สมัยที่ป้ายังอยู่ในสุสานมีคนที่อาศัยอยู่เพิงข้างๆ เค้ามียุ๊ก 3 คน ลูกคนเล็กได้ผิวเกรเอายามาไว้ในบ้านยายอยู่บ้านตอนกลางวันคนเดียวตำรวจเข้ามาจับยายอยู่ในห้องครัวยายอยู่ในตู้กับข้าว 3 ปีเนี่ยยายต้องอยู่ในคุกนะ กว่าลูกสาวคนโตเค้าจะหาเงินได้หาทนายเพื่อมาช่วยยายได้เค้าเป็นหนี้ถึงสี่แสนเลยนะไป-กลับนะ เพราะฉะนั้นเรื่องพวกนี้มันน่ากลัว”

ปานวลบอกว่าถึงคดีแบบนี้ (คดียาเสพติด) มันจะพิสูจน์ได้ว่ายายไม่ได้ทำความผิดแต่กว่าจะพิสูจน์ได้ยายก็ต้องติดคุกถึง 3 ปี ประกอบกับการที่บอลได้ชื่อว่าเป็นคนขายยา ปานวลจึงกังวลว่าหากบอลต้องการกลับแก่หลังด้วยการเอายาเสพติดมาชุกซ่อนไว้ในรถเข็นแล้วแจ้งตำรวจมาจับปานวลจะอย่างไร

แต่อย่างไรก็ตามไม่ใช่ทุกกรณีที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดแล้วจะสามารถแจ้งความได้ เนื่องจากยังมีสิ่งอื่นที่คนไร้บ้านยังต้องคำนึงถึงนอกจากเรื่องการยืนยันความบริสุทธิ์ของตัวเอง คือเรื่องการถูก “เอาคืน” นั่นเอง

“เรื่องแบบนี้มันกลับได้นะไม่ว่าจะเป็นคนค้ายาหรือจะเป็นสายให้ตำรวจมันก็ตายได้ทั้งนั้นเพราะอย่างคนขายมาซื้อว่าเนี่ยๆ อีคนนี่แหละมันเป็นสายให้ตำรวจเราก็ตาย เราไม่ต้องโดยตำรวจจับหรือแค้โดนวัยรุ่นกระที่บเราก็ตายแล้ว”⁴³

“เรื่องแบบนี้มันเกิดขึ้นได้ทุกวันแหละอย่างเรื่องที่ทะเลาะกันนี้ก็เหมือนกัน (บอลกับ กุ้ง) เค้าจะทำจริงไม่จริงไม่รู้หรอกแต่เค้าเอ่ยปากออกมาแล้วอย่างถ้าเค้าไปบอกเด็กบนลานให้เอายามาอัดในรถเข็นแล้วไปแจ้งตำรวจถามว่าขายมั๊ย”⁴⁴

จะเห็นได้ว่าชีวิตและความปลอดภัยของคนไร้บ้านจะแขวนอยู่บนความไม่แน่นอน เมื่อถูกทำร้ายร่างกายหรือได้รับความเสียหายอย่างใด ๆ มา ตำรวจไม่ใช่ทางเลือกแรกของพวกเขาซึ่งเหตุผลนั้นไม่ใช่เพียงแค่การไม่มีบัตรประชาชนหรือการมี “อดีต” เป็นชนกติดหลังตนอยู่เท่านั้นแต่

⁴³ ปานวล คนไร้บ้าน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2561 ณ ศูนย์ฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพคนไร้บ้านเชียงใหม่

⁴⁴ ลุงจันทร์ คนไร้บ้าน สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2561 ณ ศูนย์ฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพคนไร้บ้านเชียงใหม่

พวกเขายังไม่สามารถมั่นใจได้เลยว่าการแจ้งความหรือการนำเรื่องไปบอกกับเจ้าหน้าที่นั้นจะนำมาซึ่งอันตรายที่มากกว่าเดิมหรือไม่สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าทัศนคติที่คนไร้บ้านมีต่อตนเองและมีต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้นเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้คนไร้บ้านเลือกที่จะไม่นำกลไกทางกฎหมายมาใช้ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นนอกจากนี้ความซับซ้อนและความเป็น “ระบบ” ของกระบวนการยุติธรรมที่จำเป็นต้องมีความรู้ เวลา รวมถึงเงินเป็นตัวขับเคลื่อนสิ่งเหล่านี้เป็น “ต้นทุน” ที่คนไร้บ้านไม่มีและไม่อาจมีได้

4.1 ภาพลักษณ์ของตำรวจ

สำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจสิ่งแรกที่คนทั่วไป “เชื่อ” หรือ “คิด” เกี่ยวกับตำรวจ คือการไม่รับแจ้งความและไม่ไว้วางใจว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกลาง⁴⁵ ⁴⁶ ซึ่งก็ไม่ได้แตกต่างไปจากที่คนไร้บ้าน “เชื่อ” หรือ “คิด” เท่าใดนัก แต่คนไร้บ้านจะมีความเชื่อและมุมมองที่แตกต่างไปจากคนทั่วไปตรงที่คนไร้บ้านบางส่วนไม่เชื่อว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกลางเนื่องจากหวาดเกรงอำนาจของกลุ่มอิทธิพลต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มเด็กบนลานแต่จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ตำรวจในส่วนงานต่างๆ ทั้งฝ่ายอำนาจการ ฝ่ายสายตรวจ และฝ่ายพนักงานสอบสวนทำให้ทราบว่าแท้จริงแล้วการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้นมีอุปสรรคและข้อจำกัดมากมายที่ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้โดยง่าย

4.2 ข้อจำกัดและปัญหาในการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

ผู้เขียนได้ทำการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ตำรวจ 3 ภาคส่วนด้วยกัน คือ ส่วนอำนาจการ ส่วนสายตรวจและส่วนพนักงานสอบสวน

เจ้าหน้าที่ตำรวจสายอำนาจการ⁴⁷ คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีหน้าที่รับผิดชอบงานธุรการหรืองานเอกสารทั้งหมดภายในสถานีตำรวจโดยการรับเอาระเบียบ คำสั่ง หรือประกาศต่างๆ จาก

---

⁴⁵ Sanook, “หนุ่มน้ำตาซึม จำนำรถไว้-มาได้แต่ไม่ได้คืน ช้อร้อยเวรไม่รับแจ้งความ,” *Sanook*, สืบค้นเมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2561, <https://www.sanook.com/news//6920702>

⁴⁶ Sanook, “วิจารณ์สนั่น! คลิปตำรวจไม่รับแจ้งความในเวลากลางคืน สาวแจ้งทำสาวแจ้งทำบัตรพช.-เอทีเอ็มหาย” *Sanook*, สืบค้นเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2560, <https://www.sanook.com/news//2165346>

⁴⁷ สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ตำรวจสายอำนาจการ เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2561 ณ สถานีตำรวจแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่

ส่วนกลางมาแจ้งให้หน่วยงานของตนรับทราบและปฏิบัติตามและจัดทำเอกสารต่างๆ ส่งต่อส่วนกลาง

เจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจ⁴⁸ คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีหน้าที่ออกตรวจตราความเรียบร้อยตามจุดตรวจต่างๆ รวมถึงมีหน้าที่ออกไปดูสถานที่เกิดเหตุความไม่สงบตามที่มีการร้องเรียน (191) และหากพบตัวผู้กระทำความผิดก็จะนำตัวส่งพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดต่อไป

พนักงานสอบสวน⁴⁹ คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานทำความเข้าใจควรสิ่งฟ้องกรณีผู้กระทำความผิด ทำความเห็นควรสิ่งไม่ฟ้องกรณีมีผู้ต้องหาแต่พยานหลักฐานไม่เพียงพอ และทำความเข้าใจควรส่งการสอบสวนกรณีไม่รู้ตัวผู้กระทำความผิดเสนอต่อพนักงานอัยการ

เมื่อ “การไม่รับแจ้งความ” เป็นสิ่งที่เจ้าหน้าที่ตำรวจมักถูกคนไร้บ้านหรือแม่แต่คนทั่วไปในสังคมเองกล่าวหาว่าโดยตลอดซึ่งเป็นข้อกล่าวหาที่เจ้าหน้าที่ตำรวจเองก็รับทราบและอยากให้นักในสังคมรับรู้ถึงข้อจำกัดและความจำเป็นที่เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องเผชิญ

แท้จริงแล้วการแจ้งความที่ผู้เสียหายประสงค์จะดำเนินคดีกับการแจ้งความเพื่อลงบันทึกประจำวันไว้เป็นหลักฐานนั้นมีความแตกต่างกันเฉพาะการแจ้งความที่ผู้เสียหายประสงค์จะดำเนินคดีเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษเท่านั้นที่เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือในที่นี้คือพนักงานสอบสวนจะดำเนินการสอบสวนตัวผู้กระทำความผิดหรือส่งเรื่องให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายสืบสวนหรือสายสืบเพื่อสืบหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ⁵⁰ ดังนั้นก่อนที่พนักงานสอบสวนจะดำเนินการใดๆ ต่อไป พนักงานสอบสวนต้องสอบถามผู้เสียหายหรือบุคคลที่มาร้องทุกข์หรือมาแจ้งความนั้นเสียก่อนว่าบุคคลดังกล่าวเป็นผู้เสียหายที่แท้จริง⁵¹ และประสงค์จะดำเนินคดีกับผู้ถูก

---

⁴⁸ สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2561 ณ สถานีตำรวจแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่

⁴⁹ สัมภาษณ์พนักงานสอบสวน เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2561 ณ สถานีตำรวจแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่

⁵⁰ เรื่องเดียวกัน.

⁵¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 1(4)

มาตรา 1 ในประมวลกฎหมายนี้ ถ้าคำใดมีคำอธิบายไว้แล้ว ให้ถือตามความหมายดังกล่าวไว้ เว้นแต่ข้อความในตัวบทจะขัดกับคำอธิบายนั้น

(4) “ผู้เสียหาย” หมายความว่า บุคคลผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่ง รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้ ดังบัญญัติไว้ใน มาตรา 4, 5 และ 6

กล่าวหาจริง ๆ หรือไม่⁵² เพราะหากไม่ใช่ผู้เสียหายที่แท้จริงหรือมิได้ประสงค์จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ สิ่งที่ผู้เสียหายนำมาแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้นก็มิใช่คำร้องทุกข์ที่พนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการสอบสวนหรือหาพยานหลักฐานเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ

หลังจากมีการร้องทุกข์หรือแจ้งความแล้วพนักงานสอบสวนก็จะดำเนินการเสาะหาพยานหลักฐานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรวบรวมเพื่อทำสำนวนและเสนอความเห็นควรสั่งฟ้องเห็นควรสั่งไม่ฟ้องหรือเห็นควรงดการสอบสวนต่อพนักงานอัยการซึ่งการดำเนินการกระบวนการทั้งหมดนี้พนักงานสอบสวนจะต้องทำให้แล้วเสร็จ กล่าวคือต้องทำสำนวนเสนอต่อพนักงานอัยการให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลา 2 เดือน หากเป็นคดีที่รู้ตัวผู้กระทำความผิดและต้องทำสำนวนให้แล้วเสร็จภายใน 3 เดือน หากเป็นคดีที่ไม่รู้ตัวผู้กระทำความผิด⁵³ และแม้จะสามารถทำเรื่องขอขยายระยะเวลาทำสำนวนได้ แต่ในทางปฏิบัติแล้วการขอขยายระยะเวลาจะทำให้ถูกผู้บังคับบัญชาเพ่งเล็งและในขณะเดียวกันหากพนักงานสอบสวนไม่สามารถสะสมหรือทำสำนวนคดีที่ตนได้รับมอบหมายให้แล้วเสร็จภายในกำหนดระยะเวลาที่จะถูกเพ่งเล็งจากผู้บังคับบัญชาเช่นกัน⁵⁴

ในการรวบรวมพยานหลักฐาน⁵⁵ พนักงานสอบสวนไม่สามารถกระทำได้เพียงลำพังแต่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นเรื่องที่ใช้ระยะเวลาที่ยาวนานและไม่สามารถกำหนดระยะเวลาที่แน่นอนได้ นอกจากนี้การที่ทรัพยากรด้านเทคโนโลยีและการเก็บข้อมูลทางทะเบียนราษฎร์ของไทยเรายังคงรวมศูนย์อยู่ที่ส่วนกลางและยังพึ่งพิงระบบเอกสารอยู่มากทำให้ในขณะนี้ยังไม่สามารถใช้การเทียบเคียงใบหน้าผู้ต้องสงสัยกับผู้กระทำความผิดตามหมายจับผ่านทางระบบออนไลน์ได้ทำได้เพียงการเทียบเคียงลายนิ้วมือที่ก็ยังคงต้องส่งไปให้ส่วนกลางเป็นคนเทียบเคียงและส่งผลกลับมาให้เท่านั้น

---

⁵² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 1(7)

(7) “คำร้องทุกข์” หมายความว่า การที่ผู้เสียหายได้กล่าวหาต่อเจ้าหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่ามีผู้กระทำความผิดขึ้นจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดหรือไม่ก็ตาม ซึ่งกระทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหาย และการกล่าวหาเช่นนั้นได้กล่าวโดยมีเจตนาจะให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ

⁵³ กองบัญชาการตำรวจนครบาล, คู่มือการปฏิบัติงานด้านการอำนวยความสะดวกในคดีอาญา เล่มที่ 1 การทำสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนของกองบัญชาการตำรวจนครบาล (กรุงเทพฯ:กองบัญชาการตำรวจนครบาล, มปป.) 147-148.

⁵⁴ สัมภาษณ์พนักงานสอบสวน เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2561. ณ สถานีตำรวจแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่

⁵⁵ เรื่องเดียวกัน.

สิ่งที่ได้กล่าวมาในข้างต้นนี้เป็นเพียงกระบวนการรวบรวมพยานหลักฐานเบื้องต้นที่พนักงานสอบสวนจะต้องทำและเฉพาะกรณีที่อยู่ตัวผู้กระทำความผิดแล้วเท่านั้น หากเป็นคดีที่ยังไม่รู้ตัวผู้กระทำความผิด กล่าวคือยังไม่รู้ว่าใครเป็นคนร้าย พนักงานสอบสวนจะต้องส่งเรื่องให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายสืบสวนหรือสายสืบเพื่อดำเนินการสืบหาตัวผู้กระทำความผิดมาให้ เพื่อให้พนักงานสอบสวนดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานต่อไป

จะเห็นได้ว่ากระบวนการทำงานต่างๆ ของพนักงานสอบสวนนั้นมีความซับซ้อนและจำเป็นต้องอาศัยระยะเวลาซึ่งเมื่อนำมาพิจารณาประกอบกับจำนวนคดีที่พนักงานสอบสวนแต่ละคนจะต้องรับผิดชอบนั้นถือว่าเป็นงานที่หนักพอสมควรโดยหากเป็นพนักงานสอบสวนที่อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเมือง ในหนึ่งปีพนักงานสอบสวน 1 คน อาจมีคดีที่ต้องรับผิดชอบอย่างน้อย 300 คดี⁵⁶ นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจยังต้องเผชิญกับการ “ตัดงบประมาณ” ที่ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ตามนโยบายที่ส่วนกลางมอบหมายมาได้และที่สำคัญที่สุดสิ่งที่ทำให้พนักงานสอบสวนมองว่าเป็นอุปสรรคสำคัญในการทำงาน คือการทำงานที่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างอิสระต้องอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาจากผู้บังคับบัญชา หลายครั้งที่เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องตกอยู่ในภาวะ “จำเป็นจำยอม”⁵⁷ เช่นกัน

จากสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นจึงไม่น่าประหลาดใจนักหากพนักงานสอบสวนเลือกที่จะ “เป่าคดี”⁵⁸ เมื่อมีคณาแม่พนักงานสอบสวนเองต่างรู้อยู่แก่ใจว่าในทางกฎหมายแล้วตนจะต้อง “รับแจ้งความ” อันหมายถึงต้องทำสำนวนคดีทุกคดีและตนไม่มีอำนาจในการไกล่เกลี่ยแต่เนื่องจากข้อจำกัดหลายๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นด้านกำลังคน ทรัพยากร หรือแม้แต่องค์ประมาณทำให้พนักงานสอบสวนต้องใช้วิธีการปล่อยให้ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด “ตกลงกันเอง” ซึ่งหากไม่สามารถตกลงกันได้พนักงานสอบสวนจึงจะรับเป็นคดีเพื่อให้การทำงานสามารถดำเนินต่อไปได้

แต่อย่างไรก็ตามมิใช่ทุกคดีที่พนักงานสอบสวนจะเลือกใช้วิธีการดังกล่าวได้เฉพาะคดีที่พนักงานสอบสวนพิจารณาแล้วว่าไม่ร้ายแรงหรือเป็นความผิดต่อส่วนตัวเท่านั้นที่ใช้วิธีการนี้ หากเป็นคดีความผิดร้ายแรงหรือคดีความผิดอาญาแผ่นดิน อาทิ ทำร้ายร่างกายอันตรายสาหัส ความผิดเกี่ยวกับเพศหรือฆาตกรรมเหล่านี้พนักงานสอบสวนจะรับทำเป็นคดีทุกคดีไม้อาจเลือกได้

---

⁵⁶ สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ตำรวจสายอำนวยการ เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2561 ณ สถานีตำรวจแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่

⁵⁷ เรื่องเดียวกัน.

⁵⁸ สัมภาษณ์พนักงานสอบสวน เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2561 ณ สถานีตำรวจแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่

4.3 ทศนคติและวิธีการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้กับคนไร้บ้าน

จากการสัมภาษณ์ทำให้เห็นว่าทศนคติที่เจ้าหน้าที่ตำรวจมีต่อคนไร้บ้านแบ่งออกเป็น 2 ประเภทด้วยกัน ประเภทแรก มองว่าคนไร้บ้านเป็นปัญหาและไม่น่าไว้วางใจ ส่วนประเภทที่สอง มองว่าคนไร้บ้านเป็นเพียงผู้ป่วยทางจิตหรือเป็นเพียงคนวิกลจริตที่ใช้ชีวิตบนที่สาธารณะเท่านั้น หากไม่ได้ก่อความเดือดร้อนให้แก่ผู้ใดเจ้าหน้าที่ตำรวจก็จะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยว

“อย่างบางที่ตำรวจเอา (คนไร้บ้าน) ไปส่งที่โรงพยาบาล โรงพยาบาลเองยังไม่อยากจะรับไว้เลยเพราะมันเป็นโรคมันเป็นอะไรมารีเปล่าก็ไม่รู้หรือมันหนักคิตมารีเปล่า”⁵⁹

สำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มองว่าคนไร้บ้านเป็นปัญหาและไม่น่าไว้วางใจนั้น แม้จะมีทศนคติดังกล่าวแต่ก็ไม่ปฏิเสธว่าในปัจจุบันหน่วยงานตำรวจเองยังไม่มีมาตรการที่ชัดเจนที่จะใช้กับกลุ่มคนไร้บ้าน การปฏิบัติตนของเจ้าหน้าที่ตำรวจในปัจจุบันเกิดจากการแนะนำของเจ้าหน้าที่ตำรวจรุ่นพี่เท่านั้นว่าควรทำอย่างไรกับคนไร้บ้านที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ของตนซึ่งในปัจจุบันมีเพียง 2 แนวทาง⁶⁰ คือ หนึ่งนำตัวคนไร้บ้านนั้นออกไปจากเขตพื้นที่รับผิดชอบของตน โดยจะนำตัวขึ้นรถกระบะแล้วนำไปไว้ยังเขตท้องที่อื่นหรือ สองนำตัวคนไร้บ้านไปส่งไว้ยังโรงพยาบาลที่รักษาโรคทางจิต (ในที่นี้คือโรงพยาบาลสวนปรุง) แล้วปล่อยให้เจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลว่าจะนำตัวคนไร้บ้านนั้นส่งต่อไปยังที่ใด

“พูดตรงๆ เลยคือถ้าไม่มีใครแจ้งเราก็จะไม่ไปยุ่งอะไรกับเค้า ล่าสุดเจอลุงที่ดูเหมือนสติฟันเพื่อนนิดหน่อยเค้าไปนั่งอยู่บนเกาะกลางถนนตรงแยกเชียงใหม่คู่คำผมก็เลยไปพาเค้าออกมานำมาอยู่ในที่ปลอดภัย (ฟุตบอล) แล้วถ้าเค้าต้องการไปไหนถ้าไม่ติดภารกิจเราก็สามารถพาไปส่งได้”⁶¹

แต่สำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มองว่าคนไร้บ้านเป็นเพียงบุคคลวิกลจริตที่ใช้ชีวิตเร่ร่อน ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งนั้นโดยทั่วไปแล้วเจ้าหน้าที่ตำรวจจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับพวกเขาหากไม่มีผู้ร้องเรียน

---

⁵⁹ สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ตำรวจสายอำนาจการ เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2561 ณ สถานีตำรวจแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่

⁶⁰ เรื่องเดียวกัน.

⁶¹ สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจ เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2561 ณ สถานีตำรวจแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่

เข้ามา⁶² โดยเหตุร้องเรียนส่วนมากมักเป็นกรณีที่คนไร่บ้านไปอาศัยหลบซ่อนในบริเวณหน้าอาคารที่พักอาศัยของชาวบ้านทำให้ชาวบ้านหวาดกลัวและไม่ไว้ใจจึงร้องเรียนให้เจ้าหน้าที่ตำรวจมานำตัวออกไปจากบริเวณดังกล่าวซึ่งเมื่อนำตัวออกมาแล้วเจ้าหน้าที่ตำรวจก็จะพาตัวไปส่งยังสถานที่ที่คนไร่บ้านดังกล่าวต้องการไปส่วนมากก็จะเป็นสถานีขนส่งหรือสถานีรถไฟแม้สุดท้ายจะพบว่าคนไร่บ้านดังกล่าวจะกลับมาอยู่ในสถานที่เดิมเมื่อเวลาผ่านไปไม่นานก็ตาม

อย่างไรก็ตามแม้เจ้าหน้าที่ตำรวจจะมีทัศนคติต่อคนไร่บ้านแตกต่างกันแต่มีสิ่งหนึ่งมีความเห็นตรงกันคือในปัจจุบันยังไม่มีแนวทางปฏิบัติต่อคนไร่บ้านที่เป็นทางการและเจ้าหน้าที่ตำรวจเองก็ไม่วางใจว่าจะจัดการกับคนไร่บ้านอย่างไรมีเพียงแนวปฏิบัติที่เป็นการปฏิบัติต่อกันมาอันมีลักษณะเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้นและไม่ว่าจะมีทัศนคติต่อคนไร่บ้านอย่างไร อีกสิ่งหนึ่งที่เจ้าหน้าที่ตำรวจทุกนายรวมถึงเจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีประสบการณ์ทำงานเกือบ 30 ปี⁶³ ตอบตรงกันคือยังไม่เคยทาคดีที่คนไร่บ้านตกเป็นผู้เสียหายหรือแม้แต่เป็นผู้กระทำความผิดเลยและหากจะมีเจ้าหน้าที่ตำรวจก็ได้เลือกปฏิบัติต่อคดีของคนไร่บ้านให้แตกต่างไปจากคดีของบุคคลทั่วไปเนื่องจากหากเป็นกรณีความผิดเล็กน้อยหรือคดีความผิดต่อส่วนตัวโดยทั่วไปแล้วเจ้าหน้าที่ตำรวจก็เลือกที่จะให้มีการตกลงกันในชั้นพนักงานสอบสวนมากกว่าที่จะทำสำนวนแล้วทำความเห็นส่งไปให้พนักงานอัยการโดยหนึ่งในพนักงานสอบสวน⁶⁴ ที่ผู้เขียนทำการสัมภาษณ์ได้แสดงทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องความยุติธรรมไว้ว่า

“คำว่า “ความยุติธรรม” มันไม่ได้อยู่ที่ชั้นศาล ความยุติธรรมคือการที่ผู้ต้องหาและผู้เสียหายเดินกลับไปพร้อมกันพร้อมรอยยิ้มคุยกันได้แฮปปี้มันจำเป็นหรือที่ความยุติธรรมจะต้องมาจากศาลอย่างเดียวอันนี้คือความคิดส่วนตัว อย่างบางทีมาแจ้งความหมิ่นประมาทต่อกันกลางตลาดเป็นความผิดอาญาแผ่นดินแต่ถ้าเค้าคุยกันสองคน โดยไม่มีการร้องทุกข์ขอโทษขอโพยกันเรียบร้อยจำเป็นด้วยหรือที่ต้องขึ้นศาล ดังนั้นความยุติธรรมมันก็อยู่ที่ความพอใจของทั้งสองฝ่ายคนภายนอกมองว่าทำไมเป่าคดีแต่ถ้าทำแล้วเค้าได้อะไรขึ้นมาละก็ในเมื่อเค้าก็โอเคกันแล้วมันไม่ใช่คดีร้ายแรงอย่างฆ่าข่มขืนอันนี้มันเป่าไม่ได้หรอกแต่อันนี้มันคุยกันได้มันก็ควรคุยกัน”

⁶² เรื่องเดียวกัน.

⁶³ สัมภาษณ์พนักงานสอบสวน เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2561 ณ สถานีตำรวจแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่

⁶⁴ สัมภาษณ์พนักงานสอบสวน เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2561 ณ สถานีตำรวจแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่

จากการสัมภาษณ์ทั้งคนไร้บ้านและเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ได้กล่าวมาข้างต้นพบว่าการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของคนไร้บ้านนั้นมีอุปสรรคมากมาย ทั้งจากตัวคนไร้บ้านเองและจากความ เป็น “ระบบ” ของกระบวนการยุติธรรม กล่าวคือในด้านทัศนคติที่คนไร้บ้านมีต่อตนเองนั้นคนไร้ บ้านมองว่าตนเป็นบุคคลชายขอบของกระบวนการยุติธรรมมองว่าเมื่อเกิดปัญหาหรือถูกล่วงละเมิด ตนจะไม่ได้รับความสนใจจากเจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่รัฐอื่น ๆ นอกจากนี้การเลือกที่จะเข้า หรือไม่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมของคนไร้บ้านนั้นมีสิ่งที่จะต้องคำนึงมากกว่าคนทั่วไปในสังคมเพราะ นอกจากเรื่องค่าใช้จ่าย ระยะเวลา หรือแม้แต่โอกาสในการชนะคดีแล้ว คนไร้บ้านยังต้องคำนึงถึง ความเสี่ยงที่จะตกเป็นผู้ต้องหาในคดีอื่นและอาจถูก “เอาคืน” จากคู่กรณีได้และที่สำคัญที่สุดการ เข้าไปสู่กลไกของกระบวนการยุติธรรมในโลกของกฎหมายนั้น ไม่ใช่สิ่งที่คนไร้บ้านจะสามารถทำได้ เหมือนดังเช่นคนทั่วไปเพราะในโลกของความเป็นจริง ความเป็น “ระบบ” และความซับซ้อนของ กระบวนการยุติธรรมส่งผลให้การพิสูจน์ถึงความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดมี “ต้นทุน” ที่ต้องจ่าย ไม่ว่าจะเป็น เงิน ความรู้ หรือระยะเวลาสิ่งเหล่านี้สอดคล้องกับข้อมูลของ “รายงานการวิจัยการสำรวจข้อมูลทางประชากรเชิงลึกของคนไร้บ้านในเขตกรุงเทพมหานครและ พื้นที่ที่เกี่ยวข้อง” ที่พบว่าคนไร้บ้านร้อยละ 32.5 เคยมีประสบการณ์ในช่วงที่ใช้ชีวิตเป็นคนไร้บ้าน ตกเป็นเหยื่อของการละเมิดและความรุนแรงจากคนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นผู้ใช้สารเสพติด วัยรุ่นที่ คึกคะนองหรืออันธพาล และร้อยละ 41.4 เคยขอความช่วยเหลือจากตำรวจ คนไร้บ้านด้วยกัน รวมไปถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐ⁶⁵ จึงอาจกล่าวได้ว่าโดยทั่วไปแล้วเมื่อเกิดปัญหาใดๆ ขึ้นด้วยข้อจำกัดที่ได้ กล่าวมาในข้างต้นทำให้คนไร้บ้านมักจะเลือกใช้วิธีการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นนั้นด้วยตัวเองมากกว่าที่ จะพึ่งกลไกทางกฎหมาย

อย่างไรก็ตาม แม้คนไร้บ้านส่วนใหญ่จะมองว่าตำรวจไม่สนใจในคดีของคนไร้บ้านแต่ก็มี บางกรณีที่คนไร้บ้านเลือกที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเช่นกันหากกรณีดังกล่าวเป็นเรื่องที่คนไร้ บ้านมองว่ามีความสำคัญมากพอ อาทิเรื่องนี้อาจทำให้ตนต้องตกเป็นผู้ที่พัวพันกับยาเสพติด ใน กรณีนี้คนไร้บ้านเลือกที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมด้วยการ “แจ้งความ” แต่การแจ้งความนี้มีได้ หมายความว่าคนไร้บ้านเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมว่าจะสามารถปกป้องคุ้มครองและนำตัว ผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้แต่เป็นการแจ้งความเพื่อแสดงความบริสุทธิ์ใจและป้องกันตนเอง

---

⁶⁵ อนุธรรม พิทักษ์ธานิน, รายงานวิจัย “การสำรวจข้อมูลทางประชากรเชิงลึกของคนไร้บ้านในเขต กรุงเทพมหานครและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง”, (กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.), 2559), 112.

เท่านั้นด้วยทัศนคติดังกล่าวของคนไร้บ้านจึงอาจกล่าวได้ว่ามายาคติที่คนทั่วไปเชื่อว่าคนไร้บ้านเป็นคนอันตรายเสี่ยงต่อการก่ออาชญากรรมนั้นไม่ใช่ความจริงทั้งหมดในความเป็นจริงกลับเป็นคนไร้บ้านเองที่ตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงที่ยากต่อการขอความช่วยเหลือและได้รับการปกป้องจากกระบวนการยุติธรรมที่แม้แต่การ “แจ้งความ” อันเป็นสิ่งที่คนทั่วไปมองว่าเป็นเรื่องพื้นฐานที่สุดที่จะทำเมื่อตกเป็นผู้เสียหายหรือถูกล่วงละเมิด แต่สำหรับคนไร้บ้านแล้วกระบวนการยุติธรรมนั้นมี “ต้นทุน” และ “ราคา” ที่ต้องจ่าย โดยเป็นต้นทุนและราคาที่แพงเกินกว่าที่คนไร้บ้านคนหนึ่งจะสามารถจ่ายได้

สำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจแม้จะมีทั้งส่วนที่มองว่าคนไร้บ้านเป็นภาระของสังคมและส่วนที่มองว่าคนไร้บ้านเป็นผู้ป่วยทางจิตที่ควรต้องได้รับการรักษาพยาบาลก็ตาม แต่เจ้าหน้าที่ตำรวจก็ยืนยันได้ว่าการ “เลือก” ที่จะรับหรือไม่รับทำสำนวนคดีนั้นไม่ได้เลือกเพราะ “สถานะ” ของบุคคล กล่าวคือ ไม่ว่าจะเป็นคนไร้บ้านหรือไม่ก็ตามหากเป็นเรื่องที่ผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายสามารถตกลงกันได้ เจ้าหน้าที่ตำรวจก็เลือกที่จะให้มีการ “ไกล่เกลี่ย” กันมากกว่าที่จะทำสำนวนคดี โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจมองว่าการเลือกรับทำสำนวนหรือการเลือกที่จะดำเนินคดีไปตามขั้นตอนของกฎหมายหรือไม่นั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องทำเนื่องจากข้อจำกัดเรื่องทรัพยากรและงบประมาณ อย่างไรก็ตามเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ยอมรับว่าในปัจจุบันยังไม่มีมาตรการที่ชัดเจนที่จะใช้กับคนไร้บ้าน การจัดการกับคนไร้บ้านจะเป็นไปในลักษณะ “เฉพาะหน้า” ซึ่งโดยทั่วไปแล้วเมื่อเจอกับคนไร้บ้านหากไม่มีประชาชนร้องเรียนเจ้าหน้าที่ตำรวจก็จะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวแต่หากมีประชาชนร้องเรียนเข้ามาเจ้าหน้าที่ตำรวจก็จะเข้าไปจัดการกับคนไร้บ้านซึ่งวิธีการจัดการดังกล่าวเป็นวิธีที่ปฏิบัติต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่น มีอยู่ 2 วิธีด้วยกัน คือ หนึ่งการนำคนไร้บ้านไปปล่อยในเขตท้องที่อื่นและ สองคือการนำตัวคนไร้บ้านไปส่งที่โรงพยาบาลและปล่อยให้เจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลที่จะจัดการต่อไปซึ่งหากเลือกได้เจ้าหน้าที่ตำรวจก็จะทำให้ปัญหาของคนไร้บ้านไม่ปรากฏในระบบเนื่องจากไม่ต้องกังวลว่าตนจะถูกคนไร้บ้านร้องเรียนอันจะนำมาซึ่งการถูกตรวจสอบและถูกลงโทษในภายหลัง

ดังนี้ เมื่อมองผ่านมุมมองของทั้งคนไร้บ้านและเจ้าหน้าที่ตำรวจแล้วจะพบว่าคนไร้บ้านมีข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมมากกว่าคนทั่วไป ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นอุปสรรคที่เกิดจากทัศนคติที่คนไร้บ้านมองว่าตนเองนั้นไร้ค่าและไม่มีคนให้ความสนใจที่ เกิดขึ้นกับตนเองหรือแม้แต่อุปสรรคที่เกิดจากทัศนคติของผู้บังคับใช้กฎหมายอย่างเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือแม้แต่ทัศนคติของผู้คนในสังคมที่ทำให้การบังคับใช้กฎหมายที่เกิดขึ้นในความเป็นจริงนั้นแตกต่างและไม่อาจเป็นดังที่บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรได้

แต่อย่างไรก็ตามทัศนคติและมุมมองที่ปรากฏในบทความนี้เป็นเพียงความเห็นและมุมมองของคนไร่บ้านกับเจ้าหน้าที่ตำรวจเพียงไม่กี่คนที่ผู้เขียนสามารถเข้าไปสอบถามและพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการด้วยเท่านั้นคงไม่สามารถนำมาใช้ตัดสินถึงทัศนคติหรือมุมมองของคนไร่บ้าน และเจ้าหน้าที่ตำรวจทุกคนอย่างเหมารวมได้แต่ผู้เขียนก็หวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความนี้จะนำเสนอให้เห็นถึงปัญหาและอุปสรรคที่ทั้งคนไร่บ้านและเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องเผชิญเพื่อสร้างความเข้าใจกันระหว่างคนไร่บ้านและตำรวจรวมถึงทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

References

- HatyaiFocus. “พบศพชายเร่ร่อน เสียชีวิตใกล้สถานีรถไฟหาดใหญ่”. [Homeless Corpse Founded, near Hat Yai's Train Station] Accessed October 4, 2017
www.hatyaifocus.com/ข่าว/1203-ข่าวอาชญากรรม-พบศพชายเร่ร่อน-เสียชีวิตใกล้สถานีรถไฟหาดใหญ่/ (in Thai)
- Kitticharoenkan S. “รู้จักกับคนไร้บ้าน” [Meet the Homeless] Accessed October 4, 2015.
justnet.wordpress.com/2015/10/04/เยี่ยมคนไร้บ้าน/ (in Thai)
- Krobkruakao 3. “สลต! ชายเร่ร่อนเมาสุรา ฆ่ากันตายกลางกรุง” [Drunken Homeless Killed in Downtown]. Accessed March 9, 2017.
www.krobkruakao.com/khronghkhaidaasapparad/38341. (in Thai)
- Matichon online. “เขย่าขวัญ! ชาวบ้านกลัว หลังพบศพที่ 5 คนเร่ร่อนถูกฆ่าตายสะพานลอยนวมินทร์ 92” [People panic ! fifth dead homeless founded under 92 Navamin bridge] Accessed October 17, 2016. www.matichon.co.th/news/324654. (in Thai)
- Phanitikun A. “‘คนไร้บ้าน’ เหยื่อความรุนแรงที่ไร้ทางต่อสู้.” [“Homeless People” Victims of Violence Fighting without a Fight] Accessed July 25, 2014.
www.posttoday.com/local/scoop_bbk/308697 (in Thai)
- Phithakthanin A. (Project Leader). รายงานวิจัย “การสำรวจข้อมูลทางประชากรเชิงลึกของคนไร้บ้านในเขตกรุงเทพมหานครและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง [On Account of the Research “In-Depth Demographic Survey of Homeless People in Bangkok and Related Areas”] Bangkok: Thai Health Promotion Foundation, 2016. (in Thai)
- Phreechasinlapakun S. การบังคับใช้กฎหมาย. [Law Enforcement]. Bangkok: Winyochon, 2006. (in Thai)
- Thaipost. “จิมมี่ฆ่าเรียบ 4 ศพ ผล DNA โยงรายล่า” [4 Bodys Link to Jimmy, DNA Proved]. Accessed October 13, 2016. www.thaipost.net. (in Thai)
- Thairath chabap phim. “คนไร้บ้านเป็นเหตุ ป่วนเยาวราช” [Yaowarat Turmoil, Homeless is the Cause]. Accessed October 31, 2017.
www.thairath.co.th/content/1112182. (in Thai)

Workpoint. “นักท่องเที่ยว! พบศพหญิงเร่ร่อน ถูกฆ่าฝังทรายชายหาดเกาะสมุย” [Tourist Terrified ! Dead Homeless Woman Buried at Samui's Beach] Accessed July 3, 2017
www.workpointtv.com/news/39489. (in Thai)